

MOČ INDUSTRIJSKE KULTURE

Besedilo:

Matevž Straus, Iztok Hvala

Fotografije:

predstavitvene strani festivalov

Neri Oxman

SLAVIMO IDRIJSKO INDUSTRIJSKO KULTURO, KREPIMO KULTURO PIONIRSTVA IN RAZISKOVANJA, TKEMO VEZI TOVARIŠTVA IN SOLIDARNOSTI, PREPLETAMO STARO Z NOVIM. V LETU 2021 BODITE DEL FESTIVALA INDUSTRIJSKE KULTURE.

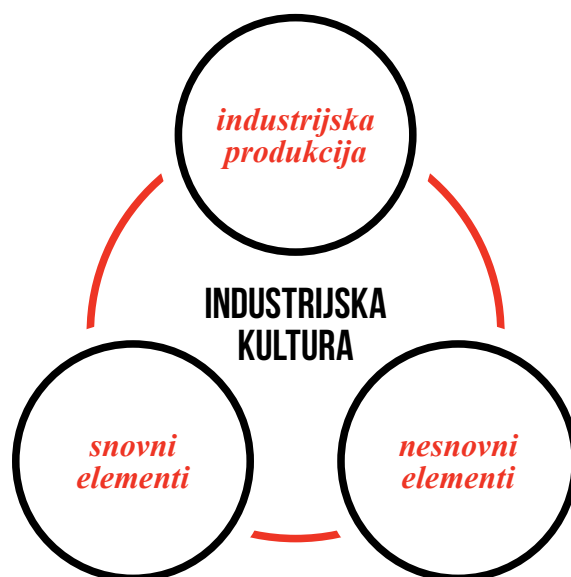
Idrija, najstarejše slovensko rudarsko mesto, prvo slovensko industrijsko mesto in mesto, ki je od leta 2012 vpisano na seznam svetovne dediščine UNESCO, je koncentrat industrijske dediščine, tehničnih dosežkov, gospodarskih in tehnoloških inovacij ter naravoslovne zgodovine. Industrializacijo slovenskega območja – pa tudi širšega srednjeevropskega prostora – si je nemogoče predstavljati brez Idrije: tu je bilo gonilo tehnološkega napredka, tu so se usposabljali in delovali kadri, ki so pomembno prispevali k razvoju industrije drugje, tu so se kovali dobički, ki so omogočali razvoj tudi drugih območij.

A Idrija ni le koncentrat preteklih dosežkov. Je eno glavnih slovenskih in srednjeevropskih industrijskih mest, eden izmed pomembnih centrov industrijskega razvoja ter predvsem mesto z izrazito delavsko, industrijsko mentaliteto. Je bila in je mesto industrijske kulture in gojišče posebnih kulturnih vzorcev – od arhitekture tovarn, rudarskih parad in povork, obrti in inženirskih veščin, delovne etike in humorja. To, čemur pravimo industrijska kultura, so vzorci obnašanj in razmišljanj, ki v središče postavljajo delo, kolegialnost in tovarištvo, solidarnost, tudi uporništvu, spoštovanje do tehnologije in tehnike, praktično usmerjenost in uporabnost pred estetiko, razkazovanjem statusa, individualnostjo.

Idrijska industrijska kultura je pragmatičen pogled na svet, ki se najprej vpraša »Čemu to koristi?« in »Ali bo delovalo?«, pa posledično inovativen duh, ki išče boljše, drugačne, nove načine reševanja starih problemov. Del nas je zato odprtost za novosti, prevpraševanje rigidnih vzorcev in ocenjevanje na podlagi učinka, ne porekla, barve ali statusa. Osrednja vloga dela se kaže v »sojšni«, delu »na svoje« po službi, ko prosti čas namenimo nečemu, čemur bi mnogi pravzaprav rekli: delo. Tudi tovarištvo, solidarnost in povezanost delavcev in obrtnikov ter občutljivost za socialno neenakost in nepravilnost so nam v kulturi. Zato je naš najpogostejši humor sarkazem, hudomušni komentarji, besedne igre in grobe pripombe, ki ne želijo res žalega.

To je del nas. Tistih, ki smo tu rojeni in tu odrasli, pa tudi tistih, ki jih sprejmemo medse. Idrc se ne rodiš, Idrc postaneš. V času po zaprtju rudnika je industrijska kultura še kako močna – ohranja se v »fabrikah«, v delavnicah, doma in v službi. Je ena izmed podstatih uspehov lokalnih podjetij. Bolj prisotna, kot se marsikomu zdi. Ko rečejo, da je idrijski človek drugačen, je drugačen zaradi te kulture.

IDRC SE NE RODIŠ, IDRC POSTANEŠ.

Je navsezadnje tisto, kar je ustvarilo materialno kulturo (čemur danes rečemo nepremična in premična (snovna/nesnovna) kulturna dediščina), usmerjalo načine delovanja in poslovanja ter kontekstualiziralo tradicije in znanja (čemur danes rečemo nesnovna kulturna dediščina). Je vezni člen, ki definira našo identiteto – v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Zato moramo to kulturo slaviti. Zato v letu 2021 predlagamo »festival industrijske kulture«.

ČEMU BO TO KORISTILO?

Festival industrijske kulture ima zato ambiciozne cilje: od krepiteve kulture pionirstva in raziskovanja, utrjevanja socialnih vezi, tovarštva in solidarnosti, povezovanja »starega« (npr. industrijske dediščine) z »novim« (npr. industrijo 4.0), iskanja novih priložnosti za opuščena območja in čezsektorskega povezovanja. Festival se sprašuje, kako oblikovati kulturno in ekonomsko prihodnost, ki temelji na zgodovinskem kontekstu/kulturi (družbena dimenzija), kako izkoristiti prednosti industrijske preteklosti za izboljšanje in okrepitev kulturne raznolikosti (kulturna dimenzija) ter kako lahko preteklost navdihuje inovacije in ustvarja nove zaposlitve in ekonomske priložnosti (ekonomska dimenzija). Misija festivala je tako pokazati in spodbuditi zavedanje, da je industrija – nekoč izrazito inženirska – danes neizbežno povezana in prepletena z umetnostjo, oblikovanjem in znanostjo. Festival je torej presek umetnosti (abstrakcija), znanosti (identifikacija), inženiringa (konkretizacija) in oblikovanja (interpretacija).

Festival si zamišljamo kot dvo- do tridnevni splet dogodkov, umeščenih v industrijsko okolje jaška Frančiške, ki tako ali drugače, skupaj ali vsak zase, nagovarjajo pomen, vlogo in priložnosti industrijske kulture za nas, mesto in gospodarstvo. Festival tako obravnava tri čase: industrijsko dediščino, industrijsko sedanost in industrijsko prihodnost. Namesto prezentacije predlagamo interakcijo – festival vidimo kot platformo za lokalne, regionalne in mednarodne akterje, da svoje vsebine, razmisleke in pobude predstavijo zainteresirani javnosti ter nanje dobijo odziv. Festival mora biti zato namenjen vsem – za ene bo razmišljujoč kontemplativen dogodek, za druge ustvarjalno preživeto popoldne, spomin na mladost, priložnost za Instagram fotografijo ali pijačo s »tavarši«.

Da bi to dosegli, mora festival ponuditi raznolike tipe vsebin: glasbene vsebine, pogovore in intervjuje, filmske projekcije, pop-up restavracijo, praktične in ustvarjalne delavnice (za odrasle in otroke), prostorske in svetlobne instalacije, eksperimente in demonstracije, galerijske postavitve ter prikaz vsebin skozi očala za virtualno resničnost.

Prostori jaška Frančiške s svojo industrijsko dediščino in sedanostjo, tako čistimi kot »umazanimi« prostori, dostopnostjo, urejenostjo in markantno pozicijo predstavljajo izjemen oder za predstavitev tovrstnih vsebin.

ALI BO DELOVALO?

Ne vemo, ampak verjamemo, da bo. Ker si festival zamišljamo kot platformo, ki povezuje in nudi priložnosti raznolikim akterjem, so možnosti za uspeh občutno večje.

Naj bo ta prispevek torej razumljen kot poziv in povabilo, kot ponujena roka za vse ustvarjalce, ustvarjalce kulturnih in nekulturnih vsebin, industrijske in neindustrijske akterje, tiste, ki industrijsko kulturo razumejo, in tiste, ki jo čutijo in živijo. Za vse, ki se vidijo zraven, in vse, ki želijo to edinstveno idrijsko kulturo slaviti, prevpraševati in popeljati korak dlje. Vabljeni!

KAJ JE PRAVZAPRAV INDUSTRIJSKA KULTURA?

Do nedavnega se je izraz industrijska kultura uporabljal (v nemško govorečih deželah se Industriekultur uporablja še vedno) kot sinonim za (snovno) industrijsko dediščino. To je daleč od resnice. Industrijska kultura ima prav toliko opravka s preteklostjo, kot ga ima s sedanostjo ali prihodnostjo!

Industrijsko kulturo sestavljajo načini življenja delavskih (industrijskih) skupnosti, ki so se oblikovali skozi industrijsko zgodovino, a se spontano ohranjajo v sedanosti ter pomembno vplivajo in celo prispevajo k (industrijski) prihodnosti.

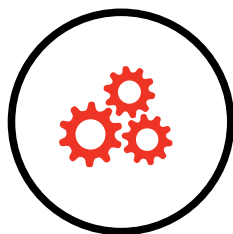
Industrijska kultura v praksi so vzorci obnašanj in razmišljanj, ki v središče postavljajo delo, kolegialnost in tovarštvo, solidarnost, tudi uporništvu, spoštovanje do tehnike in tehnologije, praktično usmerjenost in uporabnost pred estetiko, razkazovanjem statusa, individualnostjo.

4 industrijske REVOLUCIJE

Vsi poznamo industrijsko revolucijo 19. stoletja. Parni stroj, premog, mehanizacijo, vznik delavskega razreda, rast urbanih naselij, pa tudi neznosne razmere, družbeno vrenje, stavke in upore zoper izkoriščevalske razmere.

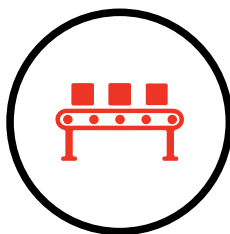
Manj znane, a prav tako pomembne pa so tudi tri novejši industrijske revolucije – revolucija (2.0) v prvi polovici 20. stoletja, ki sta jo povzročili uvedba tekočega traku in masovna proizvodnja in ki jo je spremljal nastanek zametkov socialne države in potrošništva. Nato revolucija (3.0) iz 70. let prejšnjega stoletja, ki so jo zaznamovali uvedba digitalizacije in avtomatizacije, zmanjšanje delavskega razreda ter premik k inovacijam in na znanju temelječi industriji. Četrta, morda poleg tiste prve še največkrat obravnavana, pa je zadnja, četrta industrijska revolucija (4.0), ki prinaša krepitev avtomatizacije, pametne tovarne, strojno učenje ter predvsem vedno večji poudarek na visoko izobraženi in inovativni delovni sili, ki na daljavo vodi, usmerja in snuje proizvodnjo.

In čeprav vsaka revolucija postavi na glavo marsikateri postulat proizvodnje in – kot bi rekli ekonomisti – poveča produktivnost z uničenjem neproduktivnih elementov, se mnoge prvine ohranijo. Najbolj trdožive so tiste nesnovne: vzorci obnašanj in delovanj, navade in rituali, mentalni vzorci in pogledi na svet. Rečeno drugače, ohrani in prenaša se kultura, industrijska kultura.

INDUSTRIJA 1.0

Mehanizacija in uvedba
parnega stroja

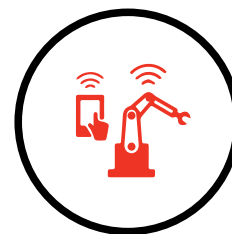
INDUSTRIJA 2.0

Množična proizvodnja in
uvedba tekočega traku

INDUSTRIJA 3.0

Avtomatizacija in
uvedba računalnikov

INDUSTRIJA 4.0

Robotizacija in uvedba
interneta stvari

Industrija prihodnosti je življenje prihodnosti

Prihodnosti ni brez industrije. V 21. stoletju se s postfordistično produkcijo, deindustrializacijo in avtomatizacijo meje med некоč ločenimi sferami (znanost, inženiring, oblikovanje, umetnost) vedno bolj brišejo – nastaja cikel, v katerem se ustvarjalna energija pretaka iz ene v drugo.

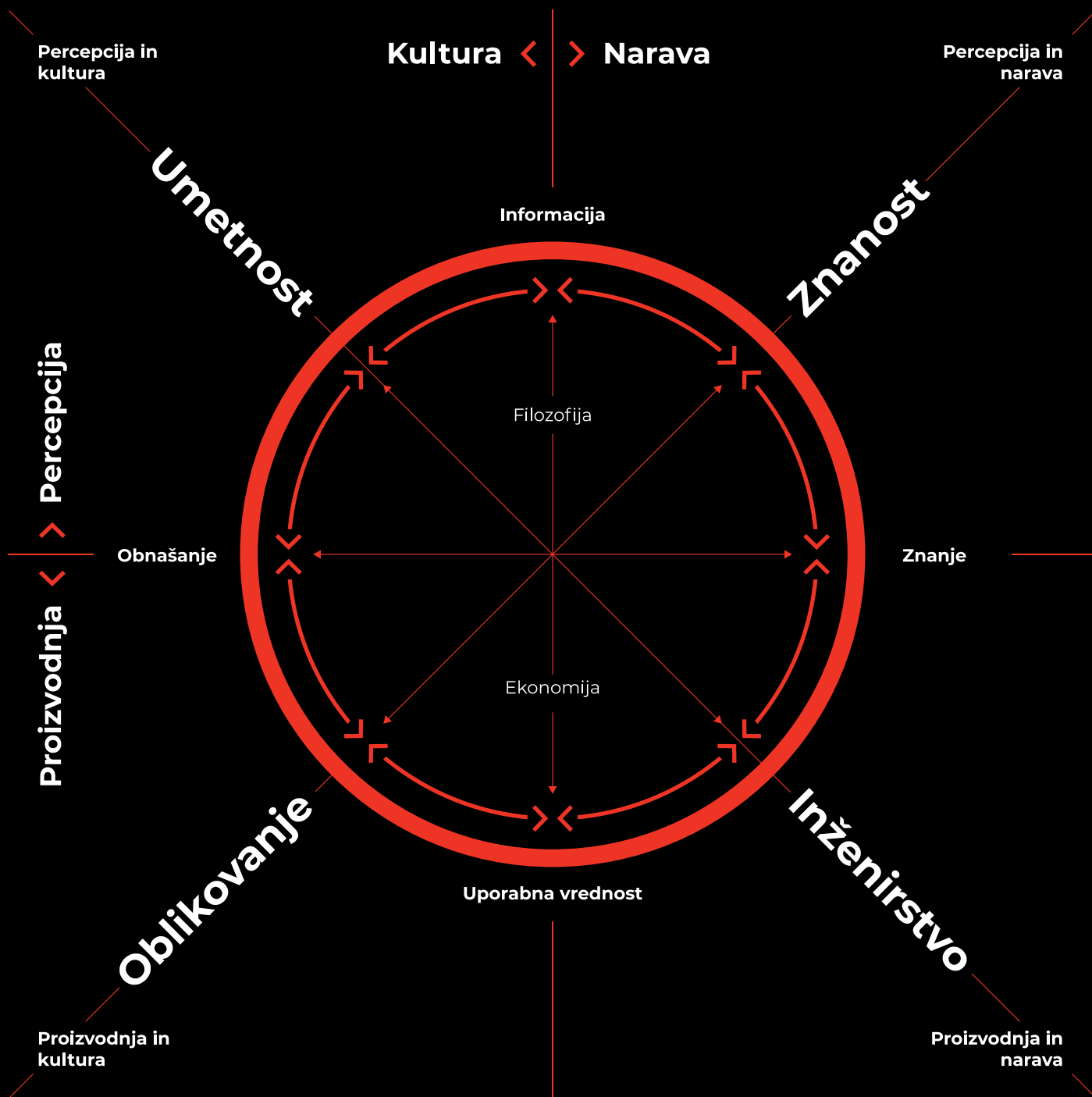
Vloga znanosti je razložiti in predvideti svet okrog nas – informacije spreminja v znanje. Vloga inženiringa je uporabiti znanstveno znanje za razvoj rešitev empiričnih problemov – znanje spreminja v uporabno vrednost. Vloga oblikovanja je ustvarjati rešitve, ki povečujejo funkcionalnost in uporabniško izkušnjo – uporabnost spreminja v obnašanje. Vloga umetnosti pa je prevpraševanje človeškega obnašanja in krepitev zavedanja o svetu okrog nas – obnašanje spreminja v novo dožemanje informacij.

Nekoč striktno ločeni silosi se danes integrirajo. Ni dobrega inženiringa brez znanosti in oblikovanja, ni dobrega oblikovanja brez umetnosti in znanosti, ni umetnosti brez znanosti in inženiringa ter ni znanosti brez umetnosti in inženiringa.

Industrija, ki je do nedavnega suvereno nastopala v sferi inženiringa, izven nje pa stopila le občasno, zato vedno aktivneje vstopa v druge tri sfere, kjer išče priložnosti za razvoj, inovacije, nove poglede in drugačne rešitve.

Krebsov cikel ustvarjalnosti

Neri Oxman, januar 2016

ZORAN POZNIČ:

SVET SE V TEMELJIH SPREMINJA. MI PA ŠE KAR VOZIMO KOLO NA TRI PRESTAVE.

Intervjuval:
Matevž Straus

Fotografije:
Matjaž Kirn
Robert Ahlin

Arhiv Delavskega doma Trbovlje

Navkljub iskreni želji, da se srečava v enem od rudarskih mest, sva se razmeram primerno pogovarjala preko spleta. Mag. Zoranu Pozniču, ki je v kulturniških krogih poznan kot dolgoletni direktor in gonilna sila preobraženega Delavskega doma Trbovlje, v širših nacionalnih krogih pa kot predzadnji minister za kulturo, digitalni mediji navsezadnje niso tuji. V Sloveniji je z ekipo tako rekoč utemeljil termin »novomedijska kultura« in postavil prvi virtualni muzej, ki rudarsko preteklost Trbovelj obravnava na nov, ustvarjalen način. Zato je bil prava izbira za pogovor o industrijski kulturi ter o delu na stičišču industrije in umetnosti.

Zoran, da najprej razjasniva, o čem govoriva, pričniva z definicijami. Kaj je industrijska kultura, kako jo razumete vi?

Na prvo žogo je to težko vprašanje – ali pa zelo enostavno. Industrijska kultura je preplet in mreža vseh dejavnosti, ki jih okolje, ki je nujno lokalno in oddaljeno od glavnih industrijskih centrov, pelje in s tem osmišlja zgodovino nekega kraja. S tem mislim na socialno zgodovino, na zgodovino življenja ljudi, vezanih na dejavnost in na kraj. Če je dejavnost nekega kraja industrijska, s svojo specifikko popolnoma označi vso sociološko, antropološko, etnološko in še kakšno zvrst

življenja v takšnih skupnostih. Industrijska kultura je namreč soodvisna povezava bivanjskih vprašanj in povratnega vpliva industrije od prve do četrte industrijske revolucije in vseh tistih, ki se še obetajo, na življenja ljudi. Gre za specifično področje, ki je v resnici lastno in različno od kraja do kraja, od mesta do mesta in celo od industrije do industrije. Industrijska kultura, vezana na rudarstvo, je denimo popolnoma drugačna od industrijske kulture, vezane na kovinskopredelovalno industrijo.

Industrijska kultura je torej vezana na našo preteklost in hkrati predstavlja del sedanjosti. Jo je vredno ohranjati? Ali morda predstavlja ostanek zgodovine, ki ga je v postindustrijski družbi moč pozabiti?

Industrijsko kulturo je smiselno ohranjati, saj s seboj nosi vrednote, ki jih v 21. stoletju še kako radi pozabljamo in zanemarjamo. To so vrednote, kot so vzajemnost, skupnost, solidarnost. Seveda pa industrijska kultura ni samo to. Je tudi vse tisto, kar lahko ljudi danes navdaja s ponosom na preteklost in na toplino ob spominu na vse tisto, kar so naše babice in dedi postorili, da danes lahko živimo tako, kot živimo. Obenem pa nas ponovno opomni na naš izvor in prepreči, da nas veter sprememb in transhumanizacije ne odpihne. V 21. stoletju je namreč treba ljudem znova omogočiti občutek pripadnosti in samozavesti, iz česar nenazadnje izhaja občutek za skupnosti.

Pa se industrijska kultura dejansko ohranja?

Seveda se ne, za kar je kriv pišmeuhovski odnos na eni in romantičen pogled do industrijske dediščine na drugi strani. Idrija je edini svetel biser, ki je na tem področju v Sloveniji naredila največji korak k ohranjanju industrijske dediščine. Sami veste, s koliko težavami in preprekami ste se ob tem soočali in koliko polen pod noge so vam zmetali, pa še ste daleč od cilja.

Kaj pa vam je najbolj zanimivo v trboveljski industrijski kulturi?

V Trbovljah v teh 220 letih ni niti enega avtentičnega domorodca. Pred rudarjenjem v teh dolinah ni živel nihče. Vsi smo priseljenci, migranti, če hočeš. Najprej so prišli Nemci, nato Slovenci, Čehi, Francozi in Italijani. Vse do 70. in 80. let, ko so z avtobusi in v opankah, izrezanih iz avtomobilskih gum, vozili fante iz Bosanske Krajine. Ta izredno širok nabor kultur, ki so prihajale v drobno in vase zaprto skupnost, je dragocen s sociološkega in etnološkega vidika. Pri nas je bila vsaka rudarska ali delavska kolonija republika zase. Včasih smo imeli 10 nogometnih klubov in svojo ligo. Poleg tega ima še danes več kot 50 društev v ustanovitvenem aktu zapisano »kulturno društvo«. Govorica je prav tako svojevrstna. Znotraj mesta so različne kolonije imenovalle iste predmete drugače. Šele

zdaj pišemo obširen slovar trboveljščine, ki je zaradi kletvic verjetno najgrši sleng v Sloveniji. Drug primer je nastanitvena kultura. Moja babica je imela med kuhanjem posode zaklenjene s ključavnico, da ji sosedi niso »špukali« v golaž. Zanimivo je tudi, da so v kolonijah mladi rudarji živeli skupaj z najemodajalci. Najemodajalec-rudar je delal v prvi izmeni, podnajemnik-pourš v drugi, spala sta pa v isti postelji zraven gospodinje. Zato še danes rečemo, da »nihče ne ve, čigav je«. Zasavci so se držali zase in ravno zaradi tega se je v teh dolinah razvil poseben odnos do sveta, uporništvu, samosvoja kultura, sociološke razlike s preostalo Slovenijo pa so ogromne. Gre za svojevrsten mikrokozmos, ki ga slovenska stroka še ni natančno raziskala.

V Trbovljah ste se lotili obravnave industrijske kulture na svojevrsten, novomedijski način. Kaj so bili glavni postulati vašega dela v delavskem domu?

Pred približno 12 leti je prišlo do srečnega spleta okoliščin, ki je botroval temu, o čemer govoriš. Trbovlje so bile takrat ekonomsko, kulturno in socialno popolnoma obubožano mesto, a z na novo nastajajočo industrijo. Želeli smo ga postaviti na nova izhodišča in narediti kvantni skok naprej. Pri tem smo se predvsem zgledovali po avstrijskem mestu Linz, ki se je s festivalom Ars Electronica povsem preobrazil. Ko sem takrat prevzel Delavski dom Trbovlje, ki je velik javni zavod s področja kulture v lasti Občine Trbovlje, sem iz Ljubljane s pomočjo prof. Sreča Dragana in mag. Dušana Bučarja iz ALUO, pripeljal tudi festival novomedijske kulture Speculum Artium. Ljubljana namreč za tovrstno kulturo takrat ni bila najbolj gostoljubno mesto in idealno se mi je zdelo, da na pogorišču industrijske revolucije v Trbovljah poskusimo združiti vse tisto, kar je že prej na kulturnem področju v Sloveniji delovalo, denimo Neue Slowenische Kunst (NSK) okrog zasedbe Laibach. Po nekaj letih festivala, ki je terjal celoletno delo, se je pojavila tudi nuja, da v to novomedijsko menažerijo, če jo lahko tako imenujem, vključimo industrijsko kulturno dediščino. Dediščino 220 let ritja pod zemljo, 500 kilometrov rovov, nešteto zanimivih usod in snovne industrijske dediščine, ki je bila še pred 12 leti prepuščena sama sebi. Pojavilo se je vprašanje, kako vse skupaj na novo osmisliti. To smo naredili s pomočjo novomedijske umetnosti in kreativnimi pristopi. Tako je nastal tudi projekt 4. DRITL, virtualni muzej rudarstva, in še drugi projekti, ki z novomedijsko umetnostjo in novomedijsko tehnologijo osmišljajo

preteklost za bodočnost. Turistično se je mesto iz črne teme posledično vzpostavilo kot zanimiva točka obiska. Kar nam je bilo takrat najbolj važno, je to, da ljudem damo občutek, da ni bilo povsem zaman. Da prezentiramo stvari, ki so nam domorodcem sicer samoumevne, z zavedanjem, da so nekomu iz tujine lahko izredno zanimive in poučne ter da s sabo nosijo vrednote, ki jih v času brez vrednot ponudimo tudi svojim mladim. Navajamo jih na skupnost, timsko delo, trmo, kreativnost, vzajemnost, solidarnost.

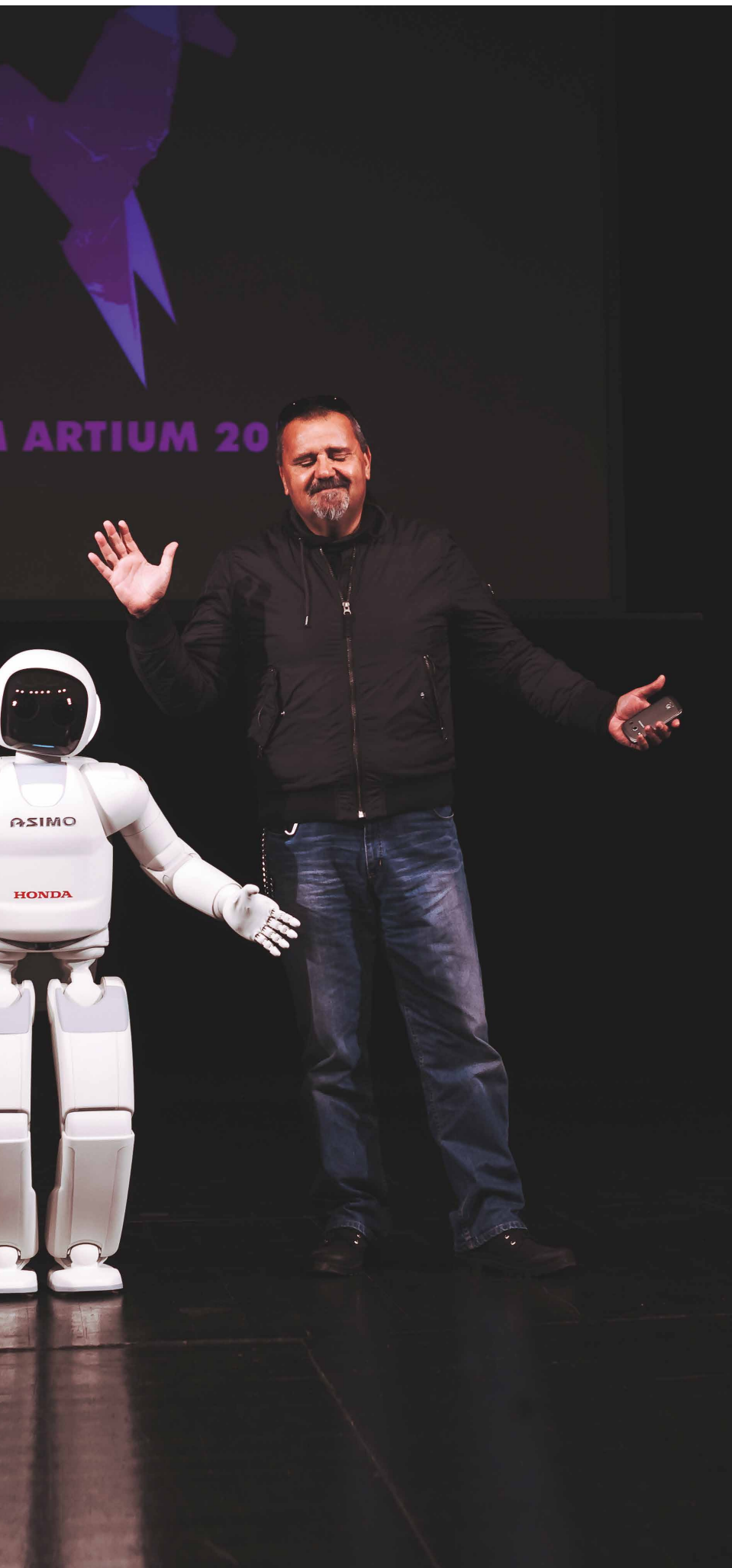
Tudi v naši ekipi se ukvarjamo z vprašanjem, kako posvetiti festival nesnovnim elementom kulture. Enostavneje je narediti festival, ki v središče postavlja snovnost, kot sta čipka ali žlikrofi. Kakšni so vaši predlogi?

V večini je industrijska kultura res nesnovna, saj je preživela skozi pripovedovanja in anekdote, torej skozi ljudi. Nove tehnologije, kot so razširjena realnost, virtualna realnost in hologrami, ponujajo neslutene možnosti. S tehnično zmogljivostjo prikažejo svet, ki ga ni več, na popolnoma nov, zelo zanimiv, poučen in atraktiven način. Predvsem pa: industrijska kultura živi v ljudskem izročilu, v pesmih, v spominih naših babic in dedkov. Kako te zgodbe zaplesti v času primerne prezentacije, je težka, a v končni fazi nagrajujoča naloga. Če se reši na pravi način, lahko pripomore celotni skupnosti najti smisel, kako naprej.

V 21. STOLETJU JE POTREBNO LJUDEM DATI OBČUTEK PRIPADNOSTI IN SAMOZAVESTI, IZ ČESAR NENAZADNJE IZHAJA OBČUTEK SKUPNOSTI.

SPECULUM

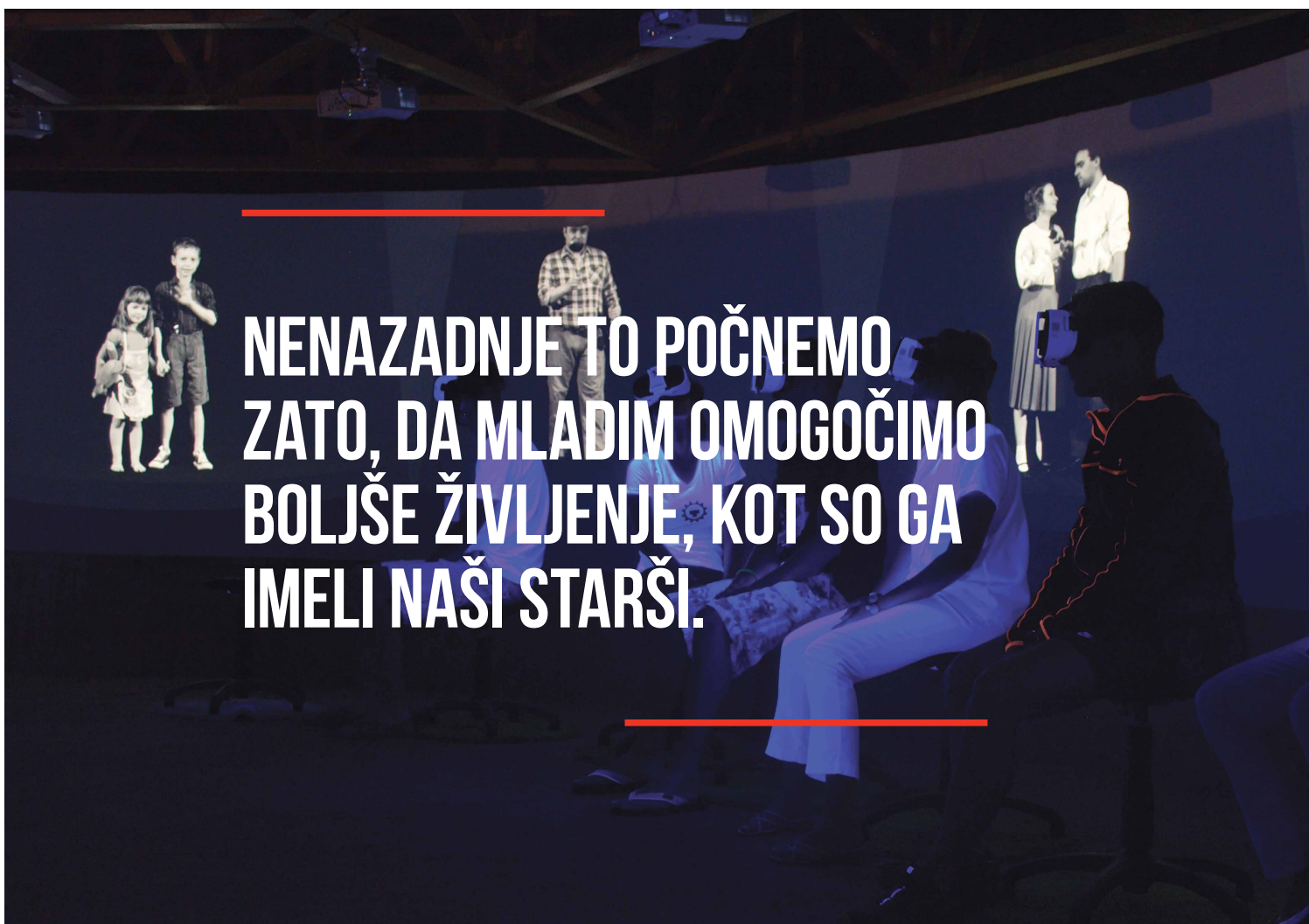

**TAKŠNI LJUDJE
SI VOLIJO
PREDSTAVNIKE,
KI Z NJIMI
»TULIJO V
ROG«, IN CELA
SKUPNOST V
GENERACIJI,
GENERACIJI IN
POL, POČASI
PROPADA.
PROPADA PA
TUDI 200–300
LET »KRVI,
ZNOJA IN SOLZ«.**

Se pri temu lahko po kom zgledujemo?

Mislim, da ne. Preveč smo specifični. In mi in vi. Angleški severozahod je bil z stotinami rudnikov, preden jih je Margaret Thatcher uničila, enotna krajina s skupnimi značilnostmi. Pri nas v revirjih pa so tri rudarska mesta trije popolnoma različni svetovi, Idrija je že drugo veselje. Treba se je zazreti vase in poiskati tisto, kar je specifično, neponovljivo in enkratno. In tega je v izobilju. Vzorov v resnici ni.

NENAZADNJE TO POČNEMO ZATO, DA MLADIM OMOGOČIMO BOLJŠE ŽIVLJENJE, KOT SO GA IMELI NAŠI STARŠI.

Ko govorimo o industrijski kulturi danes, ne moremo mimo nujne povezave industrije z umetnostjo. Stoletja ločena svetova moramo danes združiti.

Res je in ravno novomedijska paradigma to omogoča. Ko govorimo o umetnosti, ne govorimo samo o slikarstvu, kiparjenju, oblikovanju ali arhitekturi, temveč govorimo o ustvarjalnosti. Ta kreativni princip je v novi industriji izrednega pomena. Iracionalni ustvarjalni del naših možganov lahko racionalnim tehnologom omogoči povsem nove uvide. V Trbovljah imamo v svet usmerjeno tehnološko podjetje Dewesoft, ki je ustanovilo pospeševalnik za mlada ustvarjalna podjetja Katapult. V Katapultu gostuje tudi projekt Mreža Centrov Raziskovalnih Umetnosti in Kulture, ki ga za polovico Slovenije, natančneje, Vzhodno statistično regijo na osi Maribor–Trbovlje–Koper, vodimo iz Trbovelj. Celoten projekt je namreč namenjen temu, da spodbuja sodelovanje med kreativno in industrijo –

humanizacija tehnologije. Moram reči, da v zadnjih dveh letih znotraj te mreže nastajajo že presežni projekti, plod tega sodelovanja. Smisel vseh teh naporov in negovanja industrijske kulture je navsezadnje, da mladim osmislimo njihovo perspektivo in bodočnost, da ostanejo doma in svoje družine vzgajajo v lokalnem okolju ter tako prispevajo k ohranjanju doline pri življenju. Nenazadnje to počnemo zato, da mladim omogočimo boljše življenje, kot so ga imeli naši starši.

Pa nam v Sloveniji tako sodelovanje uspeva?

Tu nas čaka še veliko dela. Gre se za obče pomanjkanje informacij in celo nepoznavanja terminologije. Celo med izobraževalci. Konzervativno vlogo v zvezi s tem pogostokrat prevzame kar Zavod za šolstvo in Ministrstvo za šolstvo. Težko je prodreti v že verificirane šolske programe. Recimo, novomedijski tehnik je poklic, ki veliko obeta, vendar je postopek uveljavitve tega poklica v

šolski sistem dolgotrajen. Nova propulzivna industrija je zato prepuščena sama sebi, zraste iz nič in lahko po zakonitostih trga liberalnega kapitalizma tudi hitro propade. Skupnost pa ne razume, kaj sploh počne. V vsej tej žalosti obstajajo svetilniki svetlobe, kot so Dewesoft, Arctur in Yaskawa, ki razumejo, za kaj gre, in tvorno podpirajo te paradigme. Upam, da bo teh svetilnikov v prihodnosti čedalje več. Tudi pri nas nam je uspelo iz tiste letargije izpred 12 let pripeljati do samovzdržnosti, ekonomskega uspeha in ustanovitve več kot 20 gospodarskih združb mladih kreativcev. Zaposlenih v vseh mladih računalniških in sorodnih podjetjih, ki sodelujejo s kreativnim sektorjem, je danes okoli 200. Prej pa je vse bežalo – beg možganov, pavperizacija, izobrazbena struktura pa pada. Takšni ljudje si volijo predstavnike, ki z njimi »tulijo v rog«, in cela skupnost v generaciji, generaciji in pol, počasi propade. Propade pa tudi 200–300 let, če parafraziram Winstona Churchilla, »krvi, znoja in solz«, na podlagi česar je vse skupaj nastalo.

ZORAN POZNIČ JE KIPAR, MAGISTER VIZUALNIH KOMUNIKACIJ IN MEDIJEV, KULTURNIK, NEKDANJI MINISTER ZA KULTURO, NEKDANJI DIREKTOR DELAVSKEGA DOMA TRBOVLJE, A PREDVSEM TRBOVELJČAN. PO MINISTROVANJU DANES GLAVNINO ENERGIJE POSVETI OSEM METRSKEMU KIPU RUDARJA PROMETEJA IZ ŽELEZNE KONSTRUKCIJE, PRIDOBLENE IZ RUDNIŠKEGA ŽELEZA ZASAVSKIH JAM. KIP BO OSVETLJEN OD ZNOTRAJ, MOGOČEN LASER PA BO IZ KIPA NA »ŠPICBERGU«, USMERJEN NARAVNOST NA RUDNIŠKI JAŠEK »DRAJERŠOHT« NA DRUGI STRANI HRIBA. TAKO BO KOT PROMETEJ SVETLOBO IN ENERGIJO OGNJA OD BOGOV POŠILJAL PREBIVALCEM ČRNIH REVIRJEV.

Lokalne skupnosti se v tem boju pogosto znajdejo prepuščene same sebi, čeprav bi jim država lahko stala ob strani. Izkušnje imate z državnega nivoja kot minister za kulturo. Vašo obdobje je zaznamovano z željami in pomembnimi koraki h kulturi 21. stoletja. Kaj so vaše glavne lekcije tega obdobja?

Teh je bilo veliko. Prva lekcija je spoznanje, da idealistična predstava »saj lahko nekaj spremenimo, imamo voljo, znanje in sredstva« v resnici zelo hitro naleti na ovire in zidove. Enega izmed teh zidov predstavljajo ignoranca, nevednost, neznanje, oziroma samozadostnost. Hitro naletiš na tisti zgovoren pogled »pa kaj je tega meni treba?« in »kaj bom pa jaz od tega imel?«. Nadalje hitro ugotoviš, da je kultura na Slovenskem fevdalizirana v fevde, ki perpetuirajo same sebe in dopustijo le toliko sprememb, dokler te ne ogrozijo njihovih pozicij. Te kulturniške elite si vzgajajo svoje naslednike, ki zopet niso ravno pripravljeni na spremembe. Problem je

tudi državna birokracija, ki pravzaprav vlada kulturnemu polju. To niso minister in njegov kabinet, ampak so glavni odločevalci, varno nameščeni v pisarnah Ministrstva za kulturo, Finančnega ministrstva, različnih agencij, kjer kreirajo in vodijo celotno polje kulture. Po načelu »psi lajajo, karavana gre naprej« se vedno dozdeva, da se nekaj spreminja, a se v resnici ne spremeni nič. Denar odteka po raznih kanalih, umnih in neumnih, nujnih in nenujnih, čuva se – v kolikor to proračun zmore – kulturno dediščino, a seveda vedno v nezadostni meri in na nezadosten način. Preferirajo se veliki javni zavodi, torej to, kar nas dela »državotvorne«, medtem ko se skoraj ignorira polje mlade kreativnosti in samozaposleni v kulturi. Čeprav ti predstavljajo bodočnost in nas bodo peljali med sodobne družbe, če tja v resnici sploh želimo priti. Dobesedno je ta del kulture in umetnosti vržen psom na cesto. Mladi, ki vstopijo v prostor umetnosti, kreativnosti in kulture, so žal že v začetku popolnoma hendikepirani, zveže se jim roke ter se jih

vrže med leve in tigre. Situacija ni rožnata. Po enem letu smo morali oditi, pripravljeno pa je bilo marsikaj in to bo počakalo na nekoga drugega. Spremembe so nujne, ker se svet v temeljih spreminja. Mi pa še kar vozimo kolo na tri prestave.

Lani ste v okviru uradnega obiska obiskali Idrijo. Kakšen vtis ste dobili v Idriji? Ste videli priložnost za te spremembe, o katerih sva govorila?

Sem, predvsem v mladih očeh. Sem pa videl tudi precej nerazumevanja pri občinskih strukturah. Na mladih svet stoji, čeprav se sliši oguljeno. Na dušo in srce vam polagam: očitno imate znanje, voljo, možnosti. Na vas je, da vse, kar ste si zamislili, realizirate. Ne glede na vse. »Damn the torpedoes, full speed ahead.« Je treba rinit kot buldožer. Sicer bo šlo vse k hudiču.

KAKO PODOBNO POČNEJO V TUJINI?

COLOURS OF OSTRAVA OSTRAVA, ČEŠKA

Barve Ostrave je mednarodni večžanrski glasbeni festival, ki se odvija v češki Ostravi. Deset let po prvem festivalu se je ta premaknil na območje spodnje Vítkovice, v prostore nekdanjega železovega rudnika in železarne. Zadnja izvedba festivala je ponujala več kot 450 dogodkov na 24 raznovrstnih lokacijah: od koncertov, debat in gledališča do umetniških nastopov, filmov in delavnic.

Festival je leta 2005 in 2006 prejel nagrado Anděl za glasbeni dogodek in bil uvrščen v ožji izbor za najboljši večji Evropski festival leta 2015. Angleški Guardian ga je uvrstil med 10 najboljših festivalov v Evropi.

HARTERA FESTIVAL REKA, HRVAŠKA

Hartera je festival elektronske glasbe, ki se od leta 2005 vsako leto odvija v Rijeki na Hrvaškem. Ime je dobil po lokaciji, na kateri gostuje, kar je nekdanja tovarna cigaretnega papirja (ena izmed največjih in Evropi), ki je obratovala več kot 150 let. Eden izmed glavnih ciljev festivala je ohranitev industrijskega območja in preobrazba v prostor javnih kulturnih dogodkov. Hartera zaradi lokacije v kanjonu Rječine omogoča celonočne dogodke, kljub temu pa je od mestnega središča oddaljena le 10 minut hoje. Takšna kombinacija je zelo redka! Zaradi teh okoliščin je festival postal eden bolj popularnih glasbenih dogodkov na Hrvaškem in širše.

WROCLAW INDUSTRIAL FESTIVAL WROCLAV, POLJSKA

Industrijski festival Wrocław se bo letos odvijal že v svoji štirinajsti izvedbi kot platforma za srečanja in izmenjave informacij in izkušenj med umetniki in obiskovalci iz vsega sveta. Festival, ki se odvija v izvrstnem ambientu gotske dvorane na območju nekdanjega samostana Purkyniego, gosti tako neveljavljene glasbenike kot tudi velika imena žanra industrijske glasbe in skupaj postavljajo temelje za razvoj glasbene zvrsti in spremljajočega programa.

EXTRASCHICHT, THE NIGHT OF INDUSTRIAL CULTURE PORURJE, NEMČIJA

Zadnjo soboto v juniju se celotno območje Porurja v Nemčiji spremeni v zelo poseben in edinstven kulturni dogodek, ki vedno privabi mnogo obiskovalcev. Razpršeni obrisi industrijske zgodovine se združijo v festival industrijske kulture, imenovan ExtraSchicht. Skoraj vse pomembne nekdanje industrijske lokacije se odprejo za obiskovalce in ponudijo širok spekter unikatnih kulturnih prireditev in izkušenj. V eni noči se na 50 različnih prizoriščih v 24 mestih zvrsti preko 2.000 umetnikov in glasbenikov, 500 dogodkov in 200.000 obiskovalcev, ki lahko uživajo v vsem od klasične glasbe in gledališča do posebnih izkustvenih tur in inštalacij.

Festival je bil prvič izveden leta 2001, osnovan pa je na ideji poudarjanja industrijske dediščine in njene preobrazbe v prostore druženja, povezovanja in kulture.

DNEVI INDUSTRIJSKE KULTURE CHEMNITZ, NEMČIJA

Praznovanje industrijske kulture Saške zvezne države v Nemčiji poteka že četrtrič zapored, a letos prvič v decentralizirani obliki. Letošnja tema festivala »industrijska kultura oblikuje, živi in kaže v prihodnost« nagovarja transformacijo bogate industrijske dediščine in njenih vplivov na prihodnost regionalne ekonomije. Glavni letošnji poudarek je razstava »Boom. 500 let industrijske kulture Saške«, ki predstavlja sprehod skozi petstoletno industrijsko zgodovino mesta Zeickau in okolice kot ključnega prostora evropske industrializacije. Poudarek razstave je na znanosti, tehnologiji in kulturi, prikazani skozi historični okvir na multimedijški način. Poleg vsega naštetega se v sklopu festivala odvijajo tudi različni glasbeni in kulturni dogodki, ki na različne načine naslavljajo tematiko industrijske kulture in so izredno dobro obiskani. V sklopu se odvija tudi dogodek »nočna izmena«, kjer je obiskovalcem omogočen ogled obratujočih industrijskih objektov in vpogled v njihovo delovanje od blizu.

INDUSTRIAL CULTURE DAYS LEIPZIG, NEMČIJA

Festival industrijske kulture v Leipzigu v Nemčiji že vrsto let poteka v začetku septembra in obiskovalcem ponuja vrsto tematskih poti in drugih možnosti za odkrivanje industrijske dediščine preteklosti, industrije v trenutnem času in pogled v prihodnost. Kulturne inštitucije in številna zasebna industrijska podjetja (letošnje leto denimo 16 podjetij) odprejo vrata in omogočijo vpogled v svoje delovanje. Poudarek je na spoznavanju tehnologije preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, izpostavljanju industrijske kulture in mreženju obiskovalcev s podjetji.

»WORK IT OUT«

Festival, ki je bil prvič izveden leta 2018, v Evropskem letu kulturne dediščine, nagovarja povezovanje mladih iz vseevropskega okolja z industrijsko preteklostjo stare celine. To naredi v obliki glasbeno-plesnega dogodka v industrijskem kontekstu.

Letošnje leto so 13. septembra mladi plesalci in plesalke svoj ples uprizarjali po 35 različnih lokacijah na območju največje turistične mreže industrijske kulture v Evropi, ERIH (Evropska pot industrijske dediščine).